

FÖRETAGAROMBUDSMANNEN
Den Nya Valfärden
Box 5625
114 86 Stockholm
Tel 08-545 038 10
Fax 08-611 35 62
E-post: fo@dnv.se
Hemsida: www.dnv.se

Utredning
Datum: 2001-09-20
Ärendenr: FO-2001-010
Se även utredning

Företag chanslöst mot kommunfrälset

Sammanfattning

Liksom övriga privata brikett- och pelletstillverkare är Svensk Brikettenergi AB utsatt för skattesubventionerad konkurrens från ett litet antal stora kommunala producenter. En del av dessa ägnar sig åt prisdumpning. Brikettenergi anmälde underprissättningen till Konkurrensverket, som inte kunde göra något och till Konkurrensrådet, som inte hade tid att ta sig an fallet. Svenska trädbränsleförbundet gjorde då en anmälan till regeringen, som såg till att det blev ett möte på Näringsdepartementet. Mötet har efter ett år inte avsatt några resultat i ärendet.

Företagarombudsmannen konstaterar att kommuner dels bedöms mindre strängt i bevishänseende än privata företag som missbrukar sin ställning, dels att de utan påföljd kan strunta i domstolsbeslut som går dem emot.

Fallet

Pellets och briketter tillverkas av flis och sågspån och används som bränsle för el- och värmeproduktion. I Sverige finns ett tjugofemtal producenter varav några, till exempel Skellefteå Kraft och Härjedalens Mineral AB ägs av kommuner eller offentligägda bolag. De skattefinansierade producenterna står för en avsevärd del av den totala produktionskapaciteten i landet.

Att några kommuner engagerat sig i pelletsproduktionen beror troligen dels på förekomsten av lokal råvara, dels på en önskan att främja framväxten av ett miljövänligt energislag. Därtill kommer att de kunnat erhålla omfattande statliga bidrag. Skellefteå kommun investerade över 200 miljoner kronor i sin fabrik och Luleå kommun över 100 miljoner kronor.

De privata producenterna anser sig vara utsatta för underprissättning från en del av de offentligägda pelletsproducenterna. Exempelvis har Uppsala Energi, som majoritetsägd Härjedalens Mineral AB fram till dess att fabriken för något år sedan såldes till Vattenfall, under många år tillskjutit kapital för att täcka förluster och andra kapitalbehov i bolaget.

I februari år 2000 anmäldes Härjedalens Mineral AB till

Konkurrensverket av Svensk Brikettenergi AB för "otillbörlig prissättning av bränslebriketter". Anmälaren hävdar att ägarna till Härjedalens Mineral AB "under de senaste fem åren tillskjutit över 200 miljoner i form av aktieägartillskott och borgensåtaganden". Vidare menar anmälaren att bolagets försäljningspriser "ej täcker kostnaderna, vilket även framgår av hela serien årsredovisningar. Som ett resultat av detta har andra väsentligen effektivare företag slagits ut eller lidit skada."

Några veckor senare svarade Konkurrensverket att det enligt verkets bedömning i detta fall saknas "förutsättningar för att med utgångspunkt i KL (konkurrenslagen) närmare granska de förhållanden Ni uppmärksammat verket på."

Bakom denna formulering ligger lagens villkor att det för fällande dom krävs att det ska visas inte bara att underprissättning föreligger, utan också att underprissättningen införts i avsikt och syfte att slå ut konkurrenter och att, sedan dessa slagits ut, höja priset.

Konkurrensverket skickade ärendet vidare till Konkurrensrådet som har till "uppgift bl.a. att söka undanröja konkurrenskonflikter mellan privat och offentlig verksamhet".

Efter en vecka fick Svensk Brikettenergi AB ett standardsvar från Konkurrensrådet, där rådet presenterar sig. Bland annat framgår att rådet är partsammansatt med representanter för både privat och offentlig sektor. Rådet framhåller att det inte kan behandla alla anmälda fall och avslutar med att informera att "om rådet aktivt påbörjar en granskning av de förhållanden Ni tagit upp i Er skrivelse kommer rådet att kontakta Er".

Efter åtta månader fick Svensk Brikettenergi AB en ny standardskrivelse från Konkurrensrådet. Skrivelsen var ställd till "samtliga anmälare som inte fått sitt ärende slutbehandlat" och meddelade att "Ert ärende är ett av de ärenden som rådet inte kommer att hinna ta ställning till".

Svenska trädbränsleföreningen, där Svensk Brikettenergi är medlem, skrev då ett brev till regeringen. Föreningen anförde att "den nya biobränslebranschen i Sverige har utvecklats under de senaste tjugo åren", att branschen "under den senaste tiden noterat att det finns växande möjligheter till export av förädlad biobränsle" samt att det för att utveckla sådan export krävs en "normalt fungerande hemmamarknad". Men på den punkten klämmer skon, menade Svenska trädbränsleföreningen: "Problemet i sammanhanget är att de kommuner som engagerat sig i förädlingsledet genom olika former av kapitaltillskott subventionerar den löpande förädlingsverksamheten. Dessa företag pressar trädbränslepriserna... Privata anläggningar med stor och effektiv kapacitet har tvingats stoppa produktionen." Trädbränsleföreningen hemställer att "regeringen vidtar åtgärder så att en normal konkurrenssituation kan upprätthållas i landets trädbränsleproduktion. Samtliga företag på denna marknad skall ha möjlighet att konkurrera på lika villkor."

Representanter för branschen inbjöds till en överläggning på

Näringsdepartementet. Sedan ett år har inget avhörtts i frågan.

Konkurrensrådet har dock utarbetat ett lagförslag (Ds 2001:17 från Näringsdepartementet) enligt vilket offentliga företag av Marknadsdomstolen vid vite ska kunna förbjudas att fortsätta med specificerade verksamheter som snedvrider konkurrensen.

Företagarombudsmannens bedömning

Företagarombudsmannen är en privat grupp som inom ramen för Stiftelsen Den Nya Välfärden verkar för ett bättre företagarklimat i Sverige.

- Det är i praktiken omöjligt för ett företag som drabbas av otillbörlig kommunal konkurrens att få stopp på den konkurrensen, hur rätt företaget än har i sak, säger Företagarombudsmannen. Det finns två möjliga vägar att gå, dels att försöka utnyttja konkurrensrätten, som Svensk Brikettenergi gjorde i detta fall, dels att utnyttja kommunalrätten.

- Att Konkurrensverket är maktlöst beror på att det måste visas att det kommunala bolagets uppsåt med prisdumpningen är att undanröja konkurrensen för att sedan höja priset och tjäna mer pengar. Men den logiken kan gälla för privata företag, inte offentliga. När ett kommunalt bolag underprissätter är det i allmänhet av andra skäl, till exempel att hålla sysselsättningen uppe eller att få täckningsbidrag genom marginalprissättning. Effekten blir densamma för det drabbade privata företaget, men dess möjligheter att få rättelse är praktiskt taget obefintliga. Man kan därför hävda att konkurrenslagen inte gäller för offentliga producenter.

- Den andra möjligheten för ett drabbat företag är att utnyttja kommunalrätten, fortsätter Företagarombudsmannen. Många former av kommunal affärsverksamhet är förbjuden enligt lag, men det är svårt att komma åt olagliga beslut. För det första är det bara beslut som fattas av kommunala myndigheter som kan dras till domstol, inte beslut som fattas av kommunala bolag. För det andra måste beslutet vara högst tre veckor gammalt för att kunna överklagas. Och för det tredje, vilket är det värsta, kan kommunerna utan påföljd strunta i ett domstolsbeslut som går dem emot. Detta är tyvärr praxis.

- Lagen gäller inte lika för kommunala och privata företag, konstaterar Företagarombudsmannen. En privat företagare som

bryter ett näringsförbud bestraffas. Men om en kommun fortsätter en affärsverksamhet som förbjudits av domstol händer ingenting. I den bemärkelsen är kommunerna ett slags frälse.

- Vad som behövs är medel att tvinga kommunerna att följa lagarna, avslutar Företagarombudsmannen. Likaväl som enskilda måste kommunerna drabbas av sanktioner när de struntar i lagarna och i domstolarnas beslut. Konkurrensrådets förslag om att Marknadsdomstolen vid vite ska kunna utfärda förbud mot viss offentlig konkurrensnedvridning kan vara ett första steg.

I Företagarombudsmannens behandling av ärendet deltog Tommy Adamsson, Monica Werenfels-Röttorp, Patrik Engellau, Clas Nordström och Edward Waller.

[Se även pressmeddelande](#)